

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2



ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Кирилюк Алла Володимирівна ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ	220
Мазуренко Світлана Вікторівна ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЯ ПАТЕНТНИМИ ПРАВАМИ	224
Мартинюк Іван Вікторович ЗАХИСТ ПАТЕНТНИХ ПРАВ У МЕТАВСЕСВІТІ.....	227
Бакутін Артем Олегович ДО ПИТАННЯ ЗДАТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТВОРЮВАТИ ХОРЕОГРАФІЧНІ ТВОРИ.....	230
Бугаєць Альона Сергіївна РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НОВИХ РЕАЛІЯХ.....	233
Гриценюк Владислав Олександрович ЗАХИСТ ПРАВ НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ.....	235
Здирко Єлизавета Михайлівна ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ РЕЗУЛЬТАТІВ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ	237
Ларіонов Владислав Сергійович ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ УМОВНОГО ДОСТУПУ ДО МЕДІА-СЕРВІСІВ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО	241
СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ	
Подцерковний Олег Петрович ЩОДО ПРОБЛЕМ РІЗЬКОГО ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	245
Будурова Ганна Миколаївна ЗМІНА ПРАВОВИХ ТИТУЛІВ МАЙНА ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ОНОВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	248
Гофман Олександр Рудольфович, Петров Володимир Володимирович ПІДТРИМКА ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ.....	251
Добровольська Володимира Володимирівна ЩОДО ЛІЦЕНЗУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	254
Згама Антоніна Олександрівна ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУДОЧИНСТВІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	257
Квасніцька Ольга Олексіївна ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ОПЕРАТОРІВ ДОСТУПНОГО ЖИТЛА У СВІТЛІ ЗАКОНОПРОЄКТУ «ПРО ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ» ТА ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НЕСПРОМОЖНІСТЬ.....	261
Попелюк Вадим Павлович ЩОДО СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВОЮ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	264
Войнарівський Микола Миколайович ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ У ПЕРЕВЕЗЕННЯХ.....	267
Райчева Світлана Іванівна ВІДОКРЕМЛЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ КОНЦЕНТРАЦІЇ МАЙНОВИХ СПОРІВ У ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА	271
Артюмов Дмитро Володимирович ЩОДО ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	273
Бабалунга Олесь Михайлович НЕДІЙСНІСТЬ АРБИТРАЖНОГО ЗАСТЕРЕЖЕННЯ В КОНТРАКТІ.....	276

8. Онищенко С., Ківшик О., Єрмак Г. Деретуляція підприємницької діяльності як базис підтримки та відновлення національної економіки України. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 124-132.

Ключові слова: ліцензування, декларація, декларування, засіб державного регулювання, воєнний стан, сфера господарювання.

Keywords: licensing, declaration, declaring, means of state regulation, martial law, economic sphere.

Згама Антоніна Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУДОЧИНСТВІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний розвиток цифрових технологій спричиняє трансформацію усіх сфер суспільного життя, включаючи судову систему. Однією з найперспективніших інновацій є штучний інтелект (далі – ШІ), який дедалі частіше розглядається як інструмент оптимізації судового процесу. У господарському судочинстві, де вирішення справ вимагає ретельного аналізу великої кількості документів і обґрунтувань, ШІ може відігравати ключову роль у підвищенні ефективності правосуддя. Водночас впровадження ШІ у судовій системі супроводжується не лише технологічними, а й глибокими етичними та правовими викликами. У зв'язку з цим важливого значення набуває формування відповідної нормативної й ціннісної бази.

Зазначимо, що штучним інтелектом називають особливу технологічну систему, яка поєднує у собі найсильніші сторони людського інтелекту та штучно створеного, що дозволяє їй отримувати та накопичувати інформацію, здійснювати аналіз даних, робити певні висновки і навіть приймати рішення [1, с. 50].

У грудні 2018 року Європейська комісія з ефективності правосуддя (CEPEJ) затвердила «Етичну хартію про використання штучного інтелекту в судових системах та їх середовищі», яка стала першим міжнародно-правовим документом, що визначає принципи застосування ШІ у сфері правосуддя. Хартія передбачає п'ять основоположних принципів: повагу до основоположних прав, недискримінацію, якість і безпеку, прозорість, нейтральність і контроль за рішеннями, а також доступність до правосуддя. У продовження цих європейських ініціатив, 2 грудня 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні», яка визначає стратегічні напрями впровадження ШІ у державному секторі, зокрема і в судовій системі.

З метою недопущення порушень прав людини з боку ШІ (наприклад таких, як право на справедливий суд та право на індивідуальне визначення)¹³ без-

ня 2024 року Європейський парламент ухвалив Закон про штучний інтелект [2]. Прийняття цього нормативного акту заклало основу для формування правового механізму етичного та безпечного використання ШІ, з урахуванням можливих ризиків і викликів, що супроводжують його впровадження.

У своїй Стратегії розвитку на 2023 – 2027 рр. (проект станом на травень 2023) Верховний Суд передбачає, що ... ми сприяємо цифровій трансформації правосуддя, ми – суд високих технологій, (працюємо над розвитком онлайн та електронного суду, дистанційного розгляду справ, застосовуємо у роботі штучний інтелект, зокрема для забезпечення єдності практики, використовуємо сучасні інструменти для управління та комунікації у суді – сучасні програми, дашборди, наради у зумі)»[3]. Утім індикатором ставлення Верховного Суду до ШІ стала справа № 925/200/22, за результатами розгляду якої Суд негативно відреагував на використання результатів ChatGPT як джерела для обґрунтування юридичних позицій. Суд вказав, що апелювання до висновків ШІ без належного розуміння його можливостей є «виявом неповаги до суддів Верховного Суду»[4]. Утім, суддя Вронська Г. О. висловила окрему думку в цій частині: «пославшись на відповіді, згенеровані ШІ «ChatGPT», з метою обґрунтування своєї позиції, зважаючи на зміст заяви, наведені в ній доводи та аргументи, заявник не виявив неповаги до Суду та не поставив під сумнів його висновки, навпаки – прагнув з'ясувати та уточнити окремі висновки з питань, щодо яких висловився Верховний Суд»[5]. І такий підхід заслуговує на увагу, оскільки правильне використання ШІ може бути корисним для з'ясування складних юридичних питань. Це реалії сучасності, які неможливо ігнорувати, і не можна робити вигляд, що вони не існують.

Цілком слушно зазначає А. Гадкевич, що ... штучний інтелект впливає на сферу судочинства в двох основних напрямках: по-перше, як допоміжний інструмент для прийняття юридично обов'язкових рішень у різних формах судочинства, включаючи кримінальне право, по-друге, як засіб делегування виконання вторинних завдань суддями та працівниками суду[6, с. 31].

У результаті внесення змін до Кодексу суддівської етики маємо положення статті 16, які визначили, що використання суддею технологій ШІ є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства[7]. Важливість цієї норми підтверджується положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що визначають етику суддів, організаційні форми суддівського самоврядування та роль з'їзду суддів України.

Наразі можемо сміливо стверджувати про доцільність використання різних систем штучного інтелекту. Згідно з класифікацією австралійської професорки Т. Соурдін, існує три рівні впровадження ШІ в сферу правосуддя. Перший рівень передбачає допоміжну функцію штучного інтелекту – зокрема, інформування, консультування та підтримку суддів і працівників апарату суду. Другий рівень охоплює делегування ШІ певних функцій, раніше здійснюваних безпосередньо судами, що свідчить про замінювальну роль технологій. Найрадикальнішим є

третій рівень, на якому штучний інтелект фактично замінює людину-суддю, докорінно трансформуючи саму структуру судочинства. Останній етап характеризується як підживна інновація і наразі вважається найменш розвиненим як з точки зору нормативно-правової бази, так і з позиції масштабності реалізованих реформ [8, с. 1117].

І ось тут найбільш гострим постає питання про практичну можливість застосування третього рівня – заміну судді як людини на ШІ. Так, у Китаї ще з 2017 року застосовуються роботизовані судді з функціями ШІ для розгляду справ, пов'язаних з торговельними спорами, відповідальністю в електронній комерції та порушеннями авторських прав. Один із таких роботів-суддів уже розглянув мільйони справ[9]. У США компанія DoNotPay створила так званого «робо-адвоката», який вже допоміг виграти тисячі справ у сферах штрафів, повернення коштів тощо [10, с. 47]. У 2023 році планувався експеримент із «віртуальним адвокатом» у суді, проте з юридичних причин він не відбувся.

Великобританія досягає значних успіхів у цій галузі, оскільки був створений алгоритм для роботи робота-судді. Найцікавіша частина цього проєкту полягала в тому, що дослідники продемонстрували алгоритму кілька справ, які підпадають під юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Рішення алгоритму збігалися з 79% рішень Суду. Алгоритм все ще вдосконалюється, щоб стати більш функціональним[9].

У грудні 2024 р. Національним агентством кваліфікації внесено Професійний стандарт «Суддя» до Реєстру кваліфікацій. «Назва документа, що підтверджує професійну кваліфікацію особи: рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про підтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді (за результатами кваліфікаційного оцінювання); подання Вищої ради правосуддя Президентові України про призначення судді (за результатами розгляду рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України)»[11]. У цьому контексті впровадження технологій штучного інтелекту, зокрема концепції віртуального судді, не може розглядатися як повноцінна альтернатива судді-людині. Віртуальний суддя, навіть за умов високої технологічної точності, не здатен виконати ключову вимогу професійного стандарту – бути суб'єктом, що пройшов складну багаторівневу оцінку фахової підготовки, етичної доброчесності та здатності ухвалювати рішення, що ґрунтуються не лише на правових нормах, а й на принципах справедливості та гуманізму. Тому у майбутньому віртуальний суддя може бути ефективним інструментом підтримки судочинства, проте не здатен замінити кваліфікованого фахівця, професійна придатність якого підтверджена у встановленому порядку відповідно до національного стандарту.

Таким чином, ШІ має значний потенціал у судочинстві, в тому числі господарському, здатний забезпечити ефективність, доступність і передбачуваність судового процесу. Відкритим залишається питання про перспективи участі віртуального судді у відправленні правосуддя. Для подолання цієї проблеми необ-

хідно розробити чіткі стандарти використання ШІ в судочинстві, що забезпечать його ефективне і етичне застосування. А поки монополія на відправлення правосуддя зберігається.

Список використаних джерел:

1. Ершова О. Л., Бажан Л. І. Штучний інтелект – технологічна основа цифрової трансформації економіки. Статистика України. 2021. № 3. С. 47–55
2. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>
3. Стратегія розвитку Верховного Суду на 2023 – 2027 роки (проект станом на травень 2023). 41 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1pFBjyBAfrCCoopnHEOS5WFFq0ANSBk-t/view>.
4. Ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 року у справі № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639>
5. Окрема думка Судді Верховного Суду Вронської Г. О. від 08.02.2024 року у справі № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064>
6. Гачкевич А. Вплив штучного інтелекту на сферу судочинства та перспективи подальших досліджень. *Слово національної школи суддів України*. 2024. № 1 (46). С. 27-37.
7. Про затвердження Кодексу суддівської етики: рішення XI (чергового) З'їзду суддів України від 22.03.2013. *Офіційний сайт Верховної Ради*. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#n123>
8. Sourdin T. Judge v. Robot: Artificial Intelligence and judicial decision-making. *University of New South Wales Law Journal*. 2018. No. 41 (4). P. 1114–1133.
9. Chukwunoyenim O. Robotic judges: a future to desire or not? SSRN. URL: <https://ssrn.com/abstract=4387301>
10. Chesterman S. All rise for the honourable robot judge? Using Artificial Intelligence to Regulate AI, Technology and Regulation. *NUS Law Working Paper*. 2022. No. 2022/019. P. 45-57. SSRN. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4252778>
11. Професійний стандарт «Суддя» : Рішення Правління Всеукраїнської громадської організації «Асоціація правників України» № 363 від 16 грудня 2024 р. URL:https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/694-proekt_sudda_1.pdf

Ключові слова: штучний інтелект, судочинство, цифрові технології, віртуальний суддя, монополія правосуддя.

Keywords: artificial intelligence, judiciary, digital technologies, virtual judge, monopoly on justice.